

Jak tedy vypadá několik výhledů dra Drachovského do finanční politiky na rok 1926? Byla předložena berní reforma, ale to už byla hotová, dostala jen novou redakci a ta za nic nestojí. Neznamená úlevu, má chyby krásy a pochybná ustanovení. Byla prolongována nejhorší daň, totiž daň z obratu a dávka z úředních úkonů. Změnili jsme formu rozpočtu, ale ta není šťastná. Tečka! Tak bilancuje finanční politiku roku 1926 profesor dr. Josef Drachovský čtenářům „Tribuny“.

Karel Engliš.

Krise československého bavlnářského průmyslu ve světle mezinárodního šetření konjunkturního.

Československý bavlnářský průmysl pracoval v létě 1926 s nejnižším procentem ze všech bavlnářských zemí na světě. Měl nejhorší procento krise ze všech československých průmyslů. Krise byla způsobena v podstatě špatně organisovaným tuzemským trhem, avšak také vývoz klesal a asi bude dále klesati. Jest nutna vážná reforma, aby průmysl byl uchráněn úpadku.

Poslední krise, již československý bavlnářský průmysl musil v létě 1926 překonávati, vedla opět ke zkoumání otázky, zda náš bavlnářský průmysl může trvati v rozsahu, v němž jsme jej převzali z Rakouska, zda se vyplácí udržovati závody v dnešním rozsahu, nebo zda by nebylo nejmoudřejší, prostě onu část podniků, jež není nutna pro zásobování československého tuzemského trhu a pro určitý zbytek vývozu, zastaviti. Věc jest tak důležitá, že skutečně zaslouží sledovati otázku se vši výzbrojí moderního konjunkturního badání a sebrati namáhavou práci z největších hlubin hospodářské statistiky materiál k vyjasnění. Těmito studiemi dospěl jsem k těmto výsledkům:

Základní příčina vzrůstajících odbytových potíží našeho bavlnářského průmyslu spočívá v tendenci rozšířiti bavlnářský průmysl po celém světě, jež již dávno před válkou se projevovala. V pětiletí 1851/55 bylo 55% vší bavlny na světě zpracované stkáno v Anglii, dalších 10% ve Francii, 5% v tehdejší Rakousku včetně dnešního Československa, 4% v Německu. Tyto 4 státy samotny měly tři čtvrtiny celého bavlnářského průmyslu na světě. Do zahájení války klesl podíl Anglie na 18%,

podíl Francie na 4%, Rakousko-Uherska na 3½%, jen německý vzrostl na 7%. Vynořil se bavlnářský průmysl cizích států, a to nejen v Jižní a Východní Evropě a bělošských zemích za mořem, nýbrž především také ve Východní Indii, Japonsku a Číně. Ostatně i v Americe již dnes většina vřeten není obsluhována bělochy, nýbrž černochoy. Světový dějinný proces postupuje, bavlnářský průmysl stává se z průmyslu kdysi vyhrazeného pouze bělochům také průmyslem barevných.

Světová spotřeba surové bavlny
(dle „Cotton Bulletin“):

	Úhrnná spotřeba	Evropa (v 100.000 balíků)	Asie	Amerika
1912/13	240	126	48	66
1924/25	233	96	65	70
Oproti době před válkou	- 7	- 30	+ 17	+ 4

Podíl na celkové spotřebě:

1912/13	52	20	27
1924/25	41	28	30

Kdežto spotřeba surové bavlny v Evropě od začátku války klesla o 3 miliony balíků, spotřeba zámořských zemí vzrostla více než o 2 miliony. Z toho připadá 1·7 mil. na Asii a jen 0·4 mil. na Ameriku. V Americe opět spotřeba jižních států pracujících s černými dělníky vzrostla o 1½ mil. balíků, kdežto spotřeba bílých států poklesla o 1 mil. tun. Oproti úhrnné ztrátě bílých o 4 mil. tun jest úhrnný zisk barevných 3 miliony balíků. Tato úhrnná tendence až do bavlnářského roku 1924/25 jeví ve svých důsledcích tento obraz, jenž ovšem až do roku 1926 se poněkud pozměnil, a to v náš neprospěch:

Spotřeba surové bavlny v jednotlivých zemích
(počítáno dle „Cotton Bulletin“):

	1912/13	1924/25	Vzrůst nebo úbytek v %	
	(v 10.000 balíků)			
	Přírůstek:			
Čína	160	ca. 100	+ 60	+ ca. 60
Japonsko	159	246	+ 87	55
Nizozemí	9	14	+ 5	55

	1912/13	1924/25			Vzrůst nebo úbytek v %
	(v 10.000 balíků)				
úbytek:					
Italie	79	100	+	21	27
Belgie	26	31	+	5	19
Východ. Indie	218	244	+	26	12
Švýcarsy	10	11	+	1	10
Amerika (U. S. A.)	579	613	+	34	6
Brasílie	51	53	+	2	5
Beze změny:					
Portugalsko	8	8	—		—
Pokles:					
Španělsko	36	35	—	1	2
Francie	118	112	—	6	2
Norvéžsko	1'1	1'0	—	0'1	9
Finsko	3'4	2'8	—	0'6	18
Německo	156	121	—	35	22
Anglie	427	324	—	103	24
Československo	{ 84	48	{ —	22	{ 26
Rakousko		14			
Švédsko	11'5	8'3	—	3'2	28
Dánsko	2'5	1'8	—	0'7	28
Polsko	41	21	—	20	49
Rusko	251	108	—	143	57

Oproti obrovským přírůstkům asijských zemí stojí v Evropě jen slabý vzrůst ve čtyřech zemích, totiž v Itálii, jež se snaží přebytek pracovních sil umístiti za neuvěřitelně nízkých mezd v bavlnářském průmyslu, pak ve Švýcarsku, zemi se zvlášť vyvinutým průmyslem jemné příze, a pak, ovšem přírůstek jest významný jen pokud jde o procenta, ve skutečnosti nemá vlivu na skutečný obraz, v Holandsku a Belgii, jež budují vlastní prádelny ochrannými cly. Pak jest ještě jedna země v Evropě, levně pracující Portugalsko, jež udrželo svoji výši. Jinak celá Evropa poklesla. Pokles jest nejmenší v levně pracujícím Španělsku, ve Francii, jako zemi inflační, a v Norsku, jež ochrannými cly vybudovává vlastní malý prádelnický průmysl. Pak však přicházejí ihned poklesy o 20% i více. Začínají u Německa 22%, Anglie 24%, Rakouska a Československa 26%. Pak následuje Švédsko a Dánsko s 28%, a tyto poklesy jsou překo-

návány ještě státy, na něž měla vliv bolševická katastrofa, Polskem a Ruskem.

Abych získal jasný konjunkturální index československého dovozu bavlny, vypočítal jsem měsíční průměr pětiletí 1921/25, chtěje vyloučiti sezonní výkyvy, pro každý jednotlivý měsíc, a na základě tohoto sezonního „má dáti“ jsem zjistil, kolik procent činil z něho dovoz v jednotlivých měsících let 1925 a 1926. Tím jsem obdržel dosti spolehlivou konjunkturální křivku bavlnářského průmyslu. Abych mohl postavit tuto konjunkturální křivku na základ předválečné zaměstnanosti, odhadl jsem předválečný dovoz 80% rakousko-uherského dovozu surové bavlny v roce 1913, t. j. 1500 vagonů měsíčně. To odpovídá 163% měsíčního průměru 1921—1925. Vypočteme-li na této základně procentní sazby konjunkturální křivky zjištěné na základě let 1921—1925, shledáme, že československý bavlnářský průmysl nikdy, ani v nejpříznivějším období koncem r. 1925, nedosáhl předválečné výroby.

Sezonní index dovozu surové bavlny.
(Podle množství.)

	Základ sezonní průměr 1921/25 = 100	Základ odhadnutý výsledek pro 1913 = 100
1913 (odhad)	163	100
1920	61	35 začátek
1921	89	51 inflace
1922	74	42 deflace
1922 IV. čtvrtl.	(31)	(18) krise
1923	77	44
1924	109	62 zotavení
1925	141	81
1925 IV. čtvrtletí	(154)	(88) povál. rekord
1926, 10 měsíců	101	57
z toho I. čtvrtl.	143	82
srpen	60	34 krise
říjen	100	57 zotavení

Také roku 1921, podporování inflací, dovedli jsme to teprve na 51%, deflační krísí jsme byli sraženi na 18%, dosáhli jsme pak postupným zotavováním do konce roku 1925 nejvýše 80%, letní krísí r. 1926 byli jsme v srpnu sraženi až na 34%

před vystěhováním se průmyslu do barevných států, avšak přece před vystěhováním do států levně vyrábějících. Tento vývoj vývozu musí býti pro nás dalším důvodem, abychom vynaložili vše, by další pokles průmyslu byl zabrzděn, by racionalisací a specialisací byly výrobní náklady sníženy, by přechodem k jemným předivům se průmysl zachránil na půdu, na niž jej barevné a levně vyrábějící bělošské země nemohou následovati, zkrátka, aby byl zahájen onen proces, jímž Anglie, Švýcarsko, Belgie zachránily svůj průmysl před úpadkem a jímž dnes Německo mocně proniká. Situace našeho bavorského průmyslu jest mnohem vážnější než kteréhokoliv jiného průmyslu československého, a jde o ohromné hodnoty pro celé hospodářství. Jestliže kde jinde, tedy zde jest příležitost k velkému činu pro podnikatele, pro dělníky, avšak i pro stát.

Karel Uhlig.

Anglická stávka a evropské uhelné trhy.

Zájmové sféry jednotlivých vývozních uhelných zemí nebyly před vypuknutím anglické uhelné stávky nijak přesně vymezeny. Neboť světový uhelný obchod jako každý jiný mezinárodní obchod jest boj, v němž je jednou silnější ten, po druhé onen a ve kterém získává bojiště vždy ten, kdo dovede lépe využití svých předností a slabostí svého protivníka. Přece jenom je však možno vymezení alespoň přibližně okruh odbytu hlavních uhelných zemí, jak vyhlížel těsně před zahájením hornického boje v Anglii.

Mezi hlavní evropské vývozní státy, které svými uhelnými přebytky zásobovaly země ostatní, náleží hlavně Anglie, Německo, Polsko a Československo. Také jiné země vyvážejí jistou část své uhelné produkce za hranice, jako na př. Belgie, Francie a Holandsko, ale v těchto případech jedná se povětšinou jen o vzájemnou výměnu, která na celkové evropské uhelné hospodářství nemá valného vlivu. Největším producentem uhlí v Evropě je Anglie a zároveň také největším jeho vývozcem. Její měsíční odbyt uhlí v cizině činil před stávkou téměř 5 mil. tun, tedy asi dvakrát tolik, kolik obnášela za tutéž dobu celá československá uhelná produkce. Okruh odběratelů anglického uhlí byl značně široký, při čemž mnoho odbytišť měla Anglie spo-

návány ještě státy, na něž měla vliv bolševická katastrofa, Polskem a Ruskem.

Abych získal jasný konjunkturální index československého dovozu bavlny, vypočítal jsem měsíční průměr pětiletí 1921/25, chtěje vyloučiti sezonní výkyvy, pro každý jednotlivý měsíc, a na základě tohoto sezonního „má dáti“ jsem zjistil, kolik procent činil z něho dovoz v jednotlivých měsících let 1925 a 1926. Tím jsem obdržel dosti spolehlivou konjunkturální křivku bavlnářského průmyslu. Abych mohl postavit tuto konjunkturální křivku na základ předválečné zaměstnanosti, odhadl jsem předválečný dovoz 80% rakousko-uherského dovozu surové bavlny v roce 1913, t. j. 1500 vagonů měsíčně. To odpovídá 163% měsíčního průměru 1921—1925. Vypočteme-li na této základně procentní sazby konjunkturální křivky zjištěné na základě let 1921—1925, shledáme, že československý bavlnářský průmysl nikdy, ani v nejpříznivějším období koncem r. 1925, nedosáhl předválečné výroby.

Sezonní index dovozu surové bavlny.
(Podle množství.)

	Základ sezonní průměr 1921/25 = 100	Základ odhadnutý výsledek pro 1913 = 100
1913 (odhad)	163	100
1920	61	35 začátek
1921	89	51 inflace
1922	74	42 deflace
1922 IV. čtvrtl.	(31)	(18) krise
1923	77	44
1924	109	62 zotavení
1925	141	81
1925 IV. čtvrtletí	(154)	(88) povál. rekord
1926, 10 měsíců	101	57
z toho I. čtvrtl.	143	82
srpen	60	34 krise
říjen	100	57 zotavení

Také roku 1921, podporování inflací, dovedli jsme to teprve na 51%, deflační krisí jsme byli sraženi na 18%, dosáhli jsme pak postupným zotavováním do konce roku 1925 nejvýše 80%, letní krisí r. 1926 byli jsme v srpnu sraženi až na 34%

před vystěhováním se průmyslu do barevných států, avšak přece před vystěhováním do států levně vyrábějících. Tento vývoj vývozu musí být pro nás dalším důvodem, abychom vynaložili vše, by další pokles průmyslu byl zabrzděn, by racionalisací a specialisací byly výrobní náklady sníženy, by přechodem k jemným předivům se průmysl zachránil na půdu, na niž jej barevné a levně vyrábějící bělošské země nemohou následovati, zkrátka, aby byl zahájen onen proces, jímž Anglie, Švýcarsko, Belgie zachránily svůj průmysl před úpadkem a jímž dnes Německo mocně proniká. Situace našeho bavlnářského průmyslu jest mnohem vážnější než kteréhokoliv jiného průmyslu československého, a jde o ohromné hodnoty pro celé hospodářství. Jestliže kde jinde, tedy zde jest příležitost k velkému činu pro podnikatele, pro dělníky, avšak i pro stát.

Karel Uhlig.

Anglická stávka a evropské uhelné trhy.

Zájmové sféry jednotlivých vývozních uhelných zemí nebyly před vypuknutím anglické uhelné stávky nijak přesně vymezeny. Neboť světový uhelný obchod jako každý jiný mezinárodní obchod jest boj, v němž je jednou silnější ten, po druhé onen a ve kterém získává bojiště vždy ten, kdo dovede lépe využít svých předností a slabostí svého protivníka. Přece jenom je však možno vymeziti alespoň přibližně okruh odbytu hlavních uhelných zemí, jak vyhlížel těsně před zahájením hornického boje v Anglii.

Mezi hlavní evropské vývozní státy, které svými uhelnými přebytky zásobovaly země ostatní, náleží hlavně Anglie, Německo, Polsko a Československo. Také jiné země vyvážejí jistou část své uhelné produkce za hranice, jako na př. Belgie, Francie a Holandsko, ale v těchto případech jedná se povětšinou jen o vzájemnou výměnu, která na celkové evropské uhelné hospodářství nemá valného vlivu. Největším producentem uhlí v Evropě je Anglie a zároveň také největším jeho vývozcem. Její měsíční odbyt uhlí v cizině činil před stávkou téměř 5 mil. tun, tedy asi dvakrát tolik, kolik obnášela za tutéž dobu celá československá uhelná produkce. Okruh odběratelů anglického uhlí byl značně široký, při čemž mnoho odbytišť měla Anglie spo-

Vývoz bavlněného zboží poklesl v prvních 10 měsících o 11⁰/₀, tuzemský odbyt však o 38⁰/₀. V poslední době uveřejnil Kuno Grohmann (Vrbno) zajímavé výpočty, v nichž líčí, že poklesem cen suroviny přádelny, výroba hotových tovarů a obchod utrpěly ztráty jdoucí do miliard. Při mých výpočtech nedojdeme k tak velkému obnosu jako Grohmann, poněvadž nesmíme porovnávat celý rok 1925 s cenou suroviny v listopadu 1926 a opomíjeti celý cenový pohyb suroviny v meziobdobí. Ve skutečnosti cena za 1 kg suroviny v prvních 10 měsících r. 1926 činí loco hranice Kč 17.70. Nutno také uvážiti, že mzdy a ostatní režie v r. 1926 nebyly podstatně nižší. Je však správné upozornění p. Grohmanna, že ztráty jsou ohromné, třebaže z mých výpočtů vyplývá ztráta menší. Někdo v tuzemsku, ať továrník, ať obchodník, ať spotřebitel, musí nésti ztrátu jistě několika set milionů Kč. Obava před těmito ztrátami byla jednou z hlavních příčin krise v Československu. Rakouskou politikou z válečných dob cenové kontroly, již jsme z úzkoprsých politických důvodů převzali, byla nejen spotřeba, nýbrž také výroba vychována ke zvyklosti řídití ceny tovarů nikoli podle okamžitých cen suroviny, nýbrž podle ceny dříve nakoupené suroviny, jež byla použita k výrobě. Tento systém zajišťoval v době stále stoupajících cen surovin spotřebiteli poměrně levné ceny tovarů. Že to bylo vykupováno stravováním kapitálu průmyslového, nepůsobilo našim politikům nikdy žádných starostí. Nyní v době klesajících cen suroviny se systém mění v opak. Ohrožuje spotřebitele a obchod ztrátami, jimž se snažili vyhnouti se nákupní stávkou, a náklady tohoto úzkoprsého systému opět odnáší průmysl, ježto on i jeho dělníci musejí překonávat zbytečné krise. Bude proto nutno, aby nejen vláda se vzdala všech zásahů do cenové politiky, nýbrž aby také průmysl přešel pod ochranou nové svobody k pružnější cenové politice, jež řídí cenu hotového tovaru dle okamžité ceny suroviny, takže se zamezí ony ohromné výkyvy v tuzemském odbytu, jež činily krizi již v r. 1922 tak zhoubnou. Přirozeně to předpokládá, že cena hotového tovaru nejen bude snížena při klesajících cenách suroviny, nýbrž že také při stoupající ceně suroviny ihned bude zvýšena, což právě dosud státní cenová kontrola zakazovala. Jinak by nebylo protiváhy pro ztrátu, jež na sebe musí vzíti průmysl při klesajících cenách. Podobná cenová politika předpokládá také těsnou součinnost

průmyslu a další její podmínkou jest, že stát přestane daněmi vyvlastňovati více než polovinu, často dvě třetiny čistého zisku průmyslu. Z dnešních zbytků zisku nemůže zbýti průmyslu po inflačních a deflačních ztrátách na podstatě, po dávce z majetku a po zhodnocení daní, spojeném se zlepšením valuty, kapitál, jenž jest nutný k vyrovnání okamžitých ztrát při nezbytné nové, pružné cenové politice. Jestliže si uvědomíme neutěšenou mezinárodní situaci evropského bavlnářského průmyslu vzhledem ke stěhování se k barevným, a vůbec levněji vyrábějícím státům, jestliže si uvědomíme naši situaci ve vývozu tak neobyčejně nepříznivou, musíme po nepředpojaté úvaze říci, že jestliže u některého průmyslu, tedy právě u bavlnářského průmyslu československého by byl dán nutný podnět k státní pomocné akci ve formě zákona o nuceném kartelu, ve státní půjčce za účelem zmodernisování a specialisování závodů, zvláště přechodu k jemnému předivu a k nejrozsáhlejšímu zbavení daňových břemen. To však by bylo při božské bezstarostnosti, se kterou Československo pohlíží na rozpad svých výrobních prostředků, jistě utopistickým snem. Průmysl nemůže čekati na státní pomocná opatření, musí si sám pomoci.

Pokles vývozu nebyl sice rozhodující příčinou krise, staví nás však přes to přece před velmi neutěšené vyhlídky do budoucnosti.

Směry vývozu.

Prvých 10 měsíců	Nové státy	Německo v 1000 q	Ostatní cizina
1. Příze.			
1925	652	1462	94
1926	714	563	183
oproti loňskému roku	+62=10%	-899=62%	+89=94%
2. Surové tkaniny.			
1925	581	133	93
1926	556	100	116
oproti loňskému roku	-25=4%	-33=25%	+23=25%
3. Hotové tovary.			
1925	1945	118	902
1926	1633	83	856
oproti loňskému roku	-312=16%	-35=29%	-46=5%